

"Tek Problemim İmaj mı?" Türkiye Gerçeğinde İmaj Meselesi*

Güssün Güneş**

Öz

Tarih boyunca kültürel mirasın geleceğe aktarılmasının ve korunmasının tek temsilcileri olan kütüphaneciler asırlar boyunca her toplumda "koruyucu" kimlikle yerlerini almışlardır. Bazen bir tapınağın arşivinde papirüslerin efendisi olurken, günümüzde elektronik ortamın en etkin temsilcileri olarak kütüphanelerde koruyucu özellikli entelektüel kimliklerini devam ettirmişlerdir. Her çağda, her asırda kütüphaneler değişime uğrarken kütüphaneciler bu değişimde yerlerini almışlar mıdır? Bilgi aktarımı gibi önemli bir misyonu üstlenen bu meslek grubu kendilerini ifade etmede mesleğin kendilerine yüklemiş olduğu "entelektüellik" özelliğini fazlasıyla benimsemişler midir? Bilginin uzmanı, belgenin uzmanı, bilgi bilimci, bilgi ve belge yöneticisi gibi terimleri benimserken "kütüphaneci" terimi toplumda onlara hak ettiği saygın statüyü vermemekte midir? Teknoloji evrimi ile İnternet devrimi ikileminde mesleki anlamda kendilerine uygun statüler bulan kütüphaneciler günümüzde imaj probleminde karışık duygular içerisindeyler. Türkiye'de bilimsel anlamda kütüphanecilik eğitimi yarım asrı aşkın zamandır verilmektedir. Dört yıl boyunca almış oldukları eğitimle mesleki bilgiye ve yaratıcılığa sahip olarak mezun olan yüzlerce kütüphaneci aday iş bulabilirse meslekte yerini almaktadır. İş bulamayan yeni mezun, bulunduğu işlerde ya kütüphaneci kimliğini kaybetmekte ya da bunu ifade etmekten çekinmektedir. Bu poster çalışmasında, tarihsel süreç içerisinde kütüphanecilerin mesleki değişimleri ve meslek profilleri incelenerek, Türkiye'de meslek elemanı ve meslek grubu olarak yaşadıkları "imaj" problemleri incelenmiştir.

* 43. Kütüphane Haftası Tarih Boyunca Kütüphaneci İmajı ve Türkiye Poster Oturumu Birincisi.

** Doktora Öğrencisi. Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.

e-posta: ggunes@ku.edu.tr

Giriş

Kütüphanenin "sessiz" ama "bilgili" meslek elemanları olan kütüphaneciler bilgi var olduğu sürece "entelektüel" varlıklarını sürdürecektir. Bu meslek topluluğudur. "Bilgi" her çağda gelecek nesile aktarılmalı ve bu aktarımdan kütüphaneci sorumlu olmalıdır. Bu zor görev tarihin bize yüklemiş olduğu önemli bir sorumluluktur. Varoluşumuzda "niçin"i sorgulamak, mesleğimizin ana felsefesine bizi götürecektir. Kütüphanecinin varoluş nedeni, "bilgiyi" en iyi biçimde korumak, sunmak ve aktarmaya yardımcı olmaktır.

Benim mesleğim 5000 yıl önce yazı ile başlar; yazı ile bilgi geleceğe aktarılır. Biriken çok bilgi vardır ve bilgi korunmalı, düzenlenmeli, sınıflanmalıdır. "Kütüphane" kavramının oluşumu bu yüzdendir. Bu kavramın kökeninde yazı, işlevinde yazılı belge olarak kil tablet, ağaç kabuğu, taş, papirüs, parşömen, kağıt ve dijital bilgi yer almaktadır. Medeniyetin gelişimi ile tüm uygarlık kütüphanelerinde "kütüphaneci" kimliğimle varoldum, toplumların kültürünü, sanatını, bilimini bir sonraki çağa aktarmaktan sorumluydum. Sonu gelmeyen bir serüvende çağlar boyunca sürecektir bir mesleğin oluşumundaydım. Mezopotamya'da çivi yazısı ile yazılmış kil tabletleri sınıflarken, Mısır'da hiyerogliflerle anlamlandırılmış papirüs tomarlarını düzenledim. Artık rahip kılığında bir kütüphaneci idim. Medeniyet ilerledikçe daha çok kütüphane kuruldu çünkü okunacak ve iletilecek çok şey vardı. Babil'in ilk kütüphanesinde çalıştım. Ünlü hükümdarlara saraylarda bilgiyi sundum. Asurlularda Ninova Kütüphanesi'nde çalıştım. 300.000 tabletlik bir koleksiyonu olan bir kütüphanenin "yazılı levha adamı" unvanına sahip bir kütüphaneci idim. Her çağda, her aktarımda imaj değiştirdim. Okuma-yazma bildiğim için toplumun çok azının yer alabileceği belli bir sınıfa aittim. Öyle ki çalışabileceğim daha büyük kütüphaneler kuruldu. İskenderiye Kütüphanesi ait olduğum toplumun zenginliğini ve kültürünü gösteriyordu. 490.000 ruloya sahip bir kütüphanede, kütüphanecilik yapıyordum. Kütüphane koleksiyonunu kataloglayıp, sınıflıyor, kopyalıyor, tamir ediyor ve kütüphane müdürü olarak prenlere ders veriyordum. Pergamon Kütüphanesi'nde pek çok bilginin bilgi hizmeti verdim. İslam'ın en kutsal "oku" emrini cami külliyelerinde, medreselerde, vakıf kütüphanelerinde "hafız-ı kütüp" olarak yerine getirdim. Asırlar geçtikçe mesleğim bilimselleşti, üniversitelerde eğitim olarak verilmeye başlandı. Bilgi çağında erişilecek çok bilgi vardı ve bu büyük görevde bilgiyi en iyi yöneten tek meslek grubu kütüphanecilerdi.

Toplumlar bize bu kadar ağır bir görev vermişken üstelik bizi "bilgi" ile onurlandırmışken, amacında kutsal bir görev bulunan kütüphaneciliği ve kütüphaneciyi neden toplumda kabul ettiremiyoruz. "Kütüphaneci" imajındaki önyargıları neden kıramıyoruz. Hata nerede tarihte mi, yoksa önyargılarıyla boğuşan biz kütüphanecide mi? Ben önemliydim, ben "kütüphaneci" idim. Peki

ben kimdim?

Kütüphaneci Kimdir?

(Şekil 1): Kütüphaneci Evreni

Arapça'da kitaplar manasına gelen "kütüb" ile Farsça'da ev manasına gelen "hane" sözcüğünün bileşiminden oluşan "kütüphane" terimi, mesleği gerçekleştiren kişi anlamında "kütüphaneci" terimi ile Türkçemize kazandırılmış bir sözcüktür. Bugün yerli ve yabancı kelimelerden oluşan birçok sözcük bu mesleki terimle aynı anlamdadır.

Meral Alpay kütüphaneci sözcüğünü Kütüphanecilik Terimleri Sözlüğü'nde şu şekilde tanımlar: "Kütüphane kurmak, yönetmek, işletmek ve

geliştirmek üzere yetiştirilmiş uzman. Toplumların tarih içinde gösterdikleri gelişmeye bağlı olarak, sözcüğün anlamı devir ve ülkelere göre ayrılıklar gösterir." Günümüzde bilgi ve belge yöneticisi uzmanlar olarak kütüphaneci evreninde varlıklarını devam ettirmektedirler.

İmaj, Fransızca "image" kelimesinden Türkçe'ye geçmiş ve bu sözcüğün anlamı "genel görünüş", "izlenim olarak" tanımlanmıştır. Kişisel ve mesleki alanda imaj; bilgi, beceri ve kimliğimizi en etkili şekilde taşımak, sunmak, en iyi biçimde pazarlamaktır. Kişisel imaj meslekte, kütüphanecinin çalıştığı ortamda hedefleri ve sosyal yaşam alanıyla tutarlılık içinde olmalıdır.

Profesyonel yaşamda sevilen, sayılan, sorumluluklarını bilen, iletişim konusunda başarılı, görüntüsüyle, mesleki birikimi ve paylaşımıyla, özgüveni ve özsaygısı olan kütüphaneci meslek anlamında olumlu imaja sahip kütüphanecidir. Günümüz toplumunda "kütüphaneci" meslek profili ve imajı en düşük meslek grupları arasındadır.

Sosyal yaşamda kütüphanecinin toplumsal imajı "kütüphanede kitapları koruyan kişi", "saçları topuzlu, gözlüklü bayan kütüphaneci", "sert bakan mutsuz kütüphaneci", "soru sorulduğunda kızan kütüphaneci", "kütüphanede sessizlik isteyen, şışışışışışış! diye bağırarak kütüphaneci" imajı anlaşılmaktadır. Doğal olarak bu durum toplumun mesleğe ve kütüphaneciye yaklaşımı da etkilemekte-

dir.

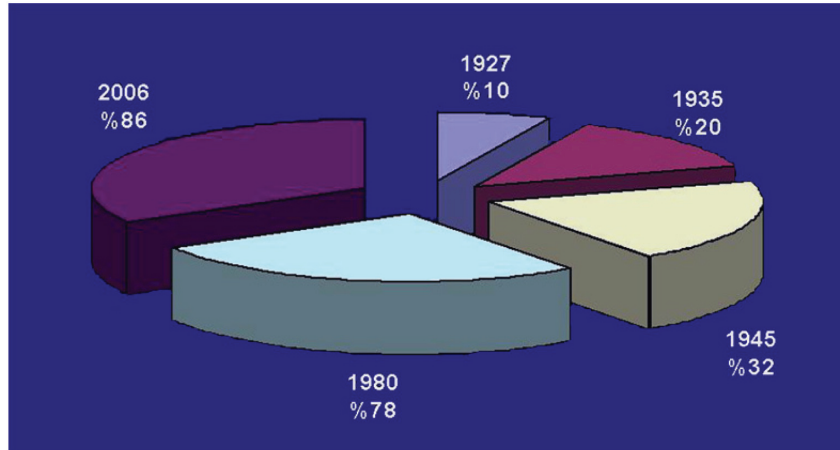
Gerek sosyal yaşamdaki kütüphaneci imajında, gerekse kütüphane çalışanlarının imaj ve mesleğe yaklaşımı bilgi teknolojilerinin kütüphanelere entegrasyonu ile çok farklı bir boyut almıştır.

Genç, mesleğe ilgili, dinamik, kendine özgüveni ve özsaygısı olan, mesleğini seven, lider kütüphaneciler, kütüphanelerde imaj devrimini gerçekleştirmişlerdir fakat yeni imajın topluma yansımaları için kütüphanecilerin üzerine düşen sorumlulukları zamanında yapması gerekmektedir.

Türkiye'de Kütüphaneci İmaj Problemleri

1. Okumayan Toplumda Kütüphaneci Tanınmaz

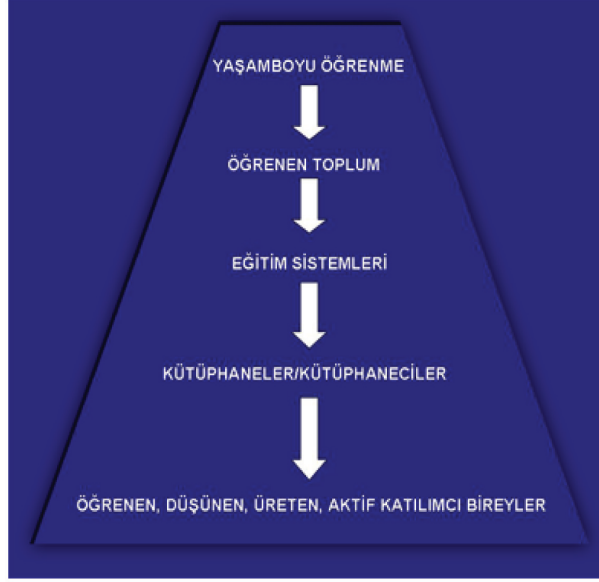
(Şekil 2): Türkiye'de Okuryazarlık Oranı

Türkiye'nin en büyük sosyo-kültürel sorunu "okumak" tır. Okumayı sevmeyen bir toplumda kütüphaneyi ve kütüphaneciyi kabul ettirmek çaba gerektirmektedir.

2. Toplumda Bilgi Okuryazarlığının Ana Merkezi "Kütüphane" ve "Kütüphaneci" Değildir.

Günümüz eğitim sistemleri bilgi çağına hazır bir nesli yetiştirme hedefinde olduğundan bu hedefe erişim bilgi okuryazarlığının bireyde oluşumu ile mümkün olacaktır.

(Şekil 3): Bilgi Okuryazarlığı Süreçleri

3. Meslek Tanımı ve Statüsünün Kanunda Olmaması

Sahip oldukları bilgi ile toplumun çıkarlarına uygun hareket etme duygusuna sahip olan kütüphaneciler profesyonel meslek olarak kamuoyuna profesyonelleştirmeyi geliştirme ve konularını kabul ettirmekte zorlanmaktadır. Toplumun bilgiye olan gereksinimin azlığı kütüphanecilerin mesleki statülerinin yasalarla tanımlanmaması mesleğin herkesin yapabileceği bir iş olarak algılanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kütüphanelerde meslek elemanı olmayan, eğitimsiz, kütüphaneleri sürgün yeri olarak gören kişiler çalışmaktadır. Kütüphanelerde, "mutsuz kütüphaneci", "gri kütüphaneci" imajı karşımıza çıkmaktadır.

Bu meslekte çalışan kütüphanecilerin geniş bir kültüre, yabancı dil bilgisine, mesleki bilgiye, hizmet sunma ve bilgiye erişim yolları bilgisine, bilgi teknolojileri bilgi ve becerilerine sahip olmasını gerektirmektedir.

Sonuçlar ve Tartışma

1. Başarılı bir meslek imajı için kişi meslekte ben kimim ve niçin varım? sorusunu kendi içinde sorgulayarak mesleğine sahip çıkmalı ve kendine değer vermeli ve özsaygısını yeniden kazanmalıdır.

2. Her türlü mesleki, kişisel gelişime ve değişime uyum sağlayarak yeniliklere ve profesyonelleşmeye açık olmalı, sürekli eğitim ve öğrenimi profesyonel gelişimine ve meslek imajına yansıtmalıdır.

3. Nüfusun %10 okuma-yazma bilmeyen, %40 hayatında hiç kütüphaneye gitmemiş bir toplumda kütüphanecinin en önemli amacı ve sorumluluğu nüfusun okuma oranını arttırmaya katkıda bulunmaktır. Kütüphanelere çekilen toplumda kütüphaneci imajı hak ettiği statüyü bulacaktır. Mustafa Güzelgöz'ün "Eşekli Kütüphaneci" imajı mesleğimizdeki önemli bir modeldir.

4. Yaşam boyu öğrenmeyi desteklemek amacıyla her tür eğitim kurumunda bilgi okuryazarlığı derslerinin kütüphaneciler tarafından verilmesi ve eğitim kurumlarının ilk aşamasından başlayarak bilgi okur yazarlığının destekleyecek biçimde eğitim sisteminin yapılandırılması kütüphanecinin önemini arttıracaktır, imaj gelişimine katkıda bulunacaktır.

5. Lobileşme, mesleğin benimsenmesi ve prestij kazanması için meslek örgütleri tarafından yoğunlaşarak çalışılması gereken önemli bir konudur. Ulusal, yerel ve hükümetler bazında başarılı lobileşmeler mesleğe ve meslek çalışanlarına bakış açısını değiştirecektir.

6. Kütüphane personelinin statüsünü tayin ve tespit eden bir kanunun olması meslekte üniversite mezunu kütüphanecilerin çalışmasını sağlayarak mesleki statümüze ve imaja en önemli katkıyı sağlayacaktır.

7. Mezuniyet sonrası kütüphaneciler mesleki bilgi ve becerilerini arttırmalı, meslekle ilgili bilimsel çalışmalar yapmalı, tecrübelerini mesleki ortamlarda paylaşımına giderek profesyonel gelişimine ve mesleğe katkıda bulunmalıdır.

8. Toplumda "gri kütüphaneci" tipi bilgi teknolojilerinin gelişmelerine paralel olarak değişmiştir. Bu değişim biz kütüphaneciler için önemli bir avantaj ve fırsattır. Meslek esası değişmemekle birlikte kütüphanecilerin meslek profili değişmiştir. Bu mesleki biçimlenme bilgi ve belge yönetimi alanında mesleki eğitim görmüş, konu alanına göre kendini biçimlendirmiş "bilgi ve belge yöneticileri" getirmiştir. Düşün, öğren ve yaşa sloganıyla bu değişime uyum sağlamak olumsuz kütüphaneci imajına bakış açısını değiştirecektir.

9. Bilgi-Belge Yönetimi programlarında "Mesleki Kimlik" ve "Mesleki İmaj" ile ilgili dersler eğitim-öğretim programlarında yer almalıdır.

Kaynakça

- Alpay, M. (1973). Kütüphanecilik Terimleri, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi.
Blanc, H. (2000). *Antik çağda kitap*. Ankara: Dost Kitabevi.
Çakın, İ. (2005). Cumhuriyet'ten günümüze bilgi profesyonellerinin eğitiminde başlıca yönelişler. *Türk Kütüphaneciliği* 19 (1), 7-24.

- Devarai, Rajashekhar S. and Ramesh, L. S. R. C. V. (1999). Librarianship and the professional model: A sociological tutorial and critique. *Library Science with a slant to Documentation and Information Studies*. 36 (3), 155-164.
- Essays in Memory of Hazel E. Heugan.(2007). By İsmail Erünsal and others
Edinburg: Hazel E. Heugan Educational Trust.
- Fialkoff, F. (2007) The image thing. *Library Journal*, 132 (3), 8.
- Getty Images. (2007). 18 Mart 2007 tarihinde <http://www.gettyimages.com> adresinden erişildi.
- Keseroğlu, H. (1989). *Halk kütüphanesi politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde durum*. İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.
- Leman Şenalp'e Armağan. (2006). Yay.haz. İrfan Dağdelen ve diğerleri. İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.
- Sağlamtunç, T. (1994). *Çağdaş kütüphanecilik ve düşünce özgürlüğü üzerine*. İstanbul: Yapı Tasarım Üretim.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. (2007). 19 Mart 2007 tarihinde <http://www.tdk.gov.tr> adresinden erişildi.